აწმყო და წარსულის გაკვეთილები

ინოვაციებისა და სამოქალაქო
განვითარების ცენტრი
“პროგრესის სახლი“

საგაზეთო ჩანართი №12, 2025 წ.

თქვენ წინაშეა საგაზეთო ჩანართი, რომელიც მომზადებულია პროექტის – **“მოქალაქეთა ცნობიერების ამაღლება დემოკრატიული პროცესების მხარდასაჭერად“** ფარგლებში. პროექტს ახორციელებს **ოზურგეთის ინოვაციებისა და სამოქალაქო განვითარების ცენტრი – პროგრესის სახლი.**

გამოცემაში პერიოდულად წარმოგიდგენთ პუბლიკაციებს, სხვადასხვა დროსა და სივრცეში შექმნილ ნაშრომებს სამოქალაქო საზოგადოებისა და დემოკრატიული ღირებულებების შესახებ. ჩვენი მიზანია, მკითხველს წარმოვუდგინოთ ქართველი და უცხოელი ავტორების მოსაზრებები სამოქალაქო ფასეულობების როლსა და მნიშვნელობაზე

პროექტის გუნდი.

პარალელები დღევანდელობასთან

„რა გითხრათ, რით გაგახაროთ" დღეს არის წარსულის გაკვეთილი და მოტივაცია მომავლისთვის. სტატიის ძირითადი თემები დღევანდელი საქართველოსათვისაც აქტუალური და გადასაწყვეტია: სოციალური უსამართლობა, ქვეყნის არასწორი მოწყობა, პოლიტიკური ინერტულობა ხელისუფლებაშიც და საზოგადოებაშიც, კულტურული იდენტობის, ქართული კულტურისა და ენის დაცვა...

განათლება ილიასთვის არის მთავარი იარაღი საზოგადოების პროგრესისა და განვითარებისთვის. იგი მოუწოდებს განათლების სისტემის გაუმჯობესებას და ხელმისაწვდომობის გაზრდას...

სტატია 1897 წელს დაიწერა და ასახავს საქართველოს სოციალურ და პოლიტიკურ მდგომარეობას. ეს არის მწარე კრიტიკა და გამოხატავს მწერლის წუხილს და პასუხისმგებლობას ქვეყნის მომავლის მიმართ.

რა თქმა უნდა, რუსეთი ნახსენები არაა, რუსი ცენზორი ფხიზლად იყო...

ილია დღესაც მოგვიწოდებს მოქმედებისაკენ, სანამ...

რა გითხრათ, რით გაგახაროთ?

აჰა, ერთი კიდევ ახალი წელიწადი... რა მოვულოცოთ ჩვენს თავს, ქართველნო? რა გვაქვს დღეს სასურველი, რომ დავიკვეხოთ და შევირჩინოთ, რა გვაქვს ხვალ სანატრელი, რომ ვინატროთ და მოვილოდინოთ? უკან მივიხედავთ ამ ახლო ხანებში და ისეთი არა გვრჩება რა, რომ თავი მოვიწონოთ ან ნანვითა ვთქვათ: „ჰოი, წამო სიხარულისავ, ესე სწრაფად სად წახვედი!“ **წინ ვიყურებით და ხვალინდელის ნისლში იმისთანა არა მოსჩანს რა, რომ გული გულის ადგილსავე დაგვრჩეს, ან ნატვრით ვთქვათ: „მოვიდინ, დღეო სიხარულისაო!“**

რა გითხრათ, რით გაგახაროთ?

ნუთუ ისევე ძველებურადვე თავი უნდა დაგიკრათ და მოგახსენოთ: „შემოვდგი ფეხი, გწყალობდეთ ღმერთი...“ **სულ წყალობა ღვთისა და წყალობა ღვთისა, ერთხელ ჩვენ თვითონაც თითი გავძრათ. ერთხელ ჩვენ თითონაც მივდგეთ-მოვდგეთ. წყალობა ღვთისა კარგია, მაგრამ რა ქმნას მარტო წყალობამ, თუ ღვთის მიერ ნაწყალობებს თითონ ადამიანი არა ჰრწყავს, არა სხლავს, არა ჰფურჩქნის, არ უვლის, არ ჰპატრონობს. ღმერთმა, რაც წყალობა იყო, უკვე მოიღო ჩვენზე. დანარჩენი თქვენ იცით და თქვენმა კაცობამაო.**

რა კაცობა გამოვიჩინეთ?

რა გითხრათ, რით გაგახაროთ?

ჩვენთვის ღმერთს არა დაუშავებია რა, არა დაუზოგვია რა, არა დაუკლია რა; თუ ქვეყანაზე ერთი-ორი კუთხეა იმისთანა, რომ კაცს ეთქმოდეს – ქრისტე ღმერთმა თავისი კალთა უხვებისა აქ დაიბერტყაო, იმათში უკანასკნელი საქართველო არ არის. რაც ღვთის შემძლეობით არის და არა კაცისათი, ის ყველაფერი უკვე მოგვმადლა ღმერთმა.

ხელთ გვიჭირავს ეს მშვენიერი ქვეყანა, რომლის მნახავთ შეუძლიათ სამართლიანად სთქვან: „სხვა საქართველო სად არის, რომელი კუთხე ქვეყნისა“. **ამ სამოთხე ქვეყანაში მარტო ქართველს უგუბდება სული, გული ელევა, ხორცი ადნება...**

რა გითხრათ? რით გაგახაროთ?

ტყე-მინდორი, მთა-ბარი, მინა-წყალი, ჰავა-ჰაერი იმისთანა გვაქვს, რომ რა გინდა სულო და გულო არ მოიხვეჭო, არ იშოვო, არ გამოიყენო. აქ, ჩიტის რძეს რომ იტყვიან, ისიც იშოვება. ოღონდ ხელი გასძარ, გაისარჯე, იმხნევე, მუცელსა და გულის-თქმას ბატონად ნუ გაიხდი. **იცოდე, დღეს მძლეთა მძლეა გარჯა, შრომა და ნაშრომის გაფრთხილება, შენახვა, პატრონობა, გამოზოგვა საჭიროებისამებრ და არა გაუმაძღარ სურვილისამებრ.** ვართ კი ასეთნი?

რა გითხრათ? რით გაგახაროთ?

რა არ გადაგვხდენია თავს, რა მტრები არ მოგვსევიან, რა ვაი-ვაგლახი, რა სისხლის ღვრა, რა ღრჭენა კბილთა არ გამოგვივლია, რა წისქვილის ქვა არ დატრიალებულა ჩვენს თავზედ და ყველას გავუძელით, ყველას გავუმაგრდით. შევინახეთ ჩვენი თავი, შევინარჩუნეთ ჩვენი ქვეყანა, ჩვენი მიწა-წყალი. ლანგ-თემურებმა ჩვენს საკუთარ სისხლში გვბანეს და მაინც დავრჩით და გამოვცოცხლდით. შაჰ-აბაზებმა ჩვენის კბილით გვაგლეჯინეს ჩვენი წვრილშვილნი და მაინც გამოვბრუნდით, მოვსულიერდით. აღა-მაჰმად-ხანებმა პირქვე დაგვამხეს, ქვა-ქვაზედ არ დაგვიყენეს, მოგვსრნეს, მოგვჟლიტეს და მაინც ფეხზედ წამოვდექით. მოვშენდით, წელში გავსწორდით. გავუძელით საბერძნეთს, რომსა, მონღოლებს, არაბებს, ოსმალ-თურქებს, სპარსელებს, რჯულიანსა და ურჯულოს და **დროშა ქართველებისა, შუბის**

წვერით, ისრით და ტყვიით დაფლეთილი, ჩვენს სისხლში ამოვლებული, ხელში შევირჩინეთ, არავის წავაღებინეთ. ცოდვა არ არის, ეს დროშა ახლა ჩრჩილმა შესჭამოს, თაგვმა დაგვიჭამოს. დრო-ჟამი ამას გვიქადის...

რა გითხრათ? რით გაგახაროთ?

ქრისტე-ღმერთი ჯვარს ეცვა ქვეყნისათვის და ჩვენც ჯვარს ვეცვით ქრისტესათვის. ამ პატარა საქართველოს გადავუღეღეთ მკერდი და ამ მკერდზედ, როგორც კლდეზედ, დავუდგით ქრისტიანობას საყდარი, ქვად ჩვენი ძვლები ვიხმარეთ და კირად ჩვენი სისხლი. და ბჭეთა ჯოჯოხეთისათა ვერ შემუსრეს იგი. გავწყდით, გავიჟლიტენით, თავი გავიწირეთ, ცოლ-შვილნი გავწირეთ, უსწორო ომები ვასწორეთ, ხორცი მივეცით სულისათვის და ერთმა მუჭა ერმა ქრისტიანობა შევინახეთ, არ გავაქრეთ ამ პატარა ქვეყანაში, რომელსაც ჩვენს სამშობლოს, ჩვენს მამულს - სამართლიანის თავმოწონებით ვეძახით. **ცოდვა არ არის, ეს ერი მოსწყდეს; ცოდვა არ არის, ეს ლომი კოღომ საბუდრად გაიხადოს, ცოდვა არ არის, მელა-ტურამ გამოღრღნას, როგორც მძოვარი, როგორც ლეში. რათ? რისთვის? ვის რა ვირი მოვპარეთ?**

რა გითხრათ? რით გაგახაროთ?

ყველა ეს შევძელით და საკითხავად საჭიროა – რამ შეგვაძლებინა? რამ გვიხსნა? ჯვარცმულნი ქრისტესთვის როგორ გადავრჩით? წამებულნი და სისხლმთხეველნი მამულისათვის რამღა გვაცოცხლა, რამ გვასულიერა? მან, რომ ვიცოდით – იმ დროს რა უნდოდა, რა იყო მისი ციხე-სიმაგრე. მისი ფარ-ხმალი, ვაჟკაცობა უნდოდა, ვაჟკაცნი ვიყავით, ხმალი უნდოდა, ხმლის ჭედვა ვიცოდით, ომის საქმეთა ცოდნა უნდოდა, ომის საქმენი ვიცოდით. **აი, რამ შეგვაძლებინა, რამ გვიხსნა, რამ შეგვინახა... იმ დროთა ჩარხზე გაჩარხულნი ვიყავით, იმ დროთა ქარ-ცეცხლში გამოფოლადებულნი, იმ დროთა სამჭედურში ნაჭედნი.** „სილბო გვქონდა ნაქსოვისა“ - ვით ქრისტიანებს „და სიმტკიცე ნაჭედისა“ – ვით მეომრებსა და მამულიშვილებს. ამით გავიტანეთ თავი. დროთა შესაფერი ღონე ვიცოდით, დროთა შესაფერი ხერხი, დროთა შესაფერი ცოდნა გვქონდა, დროთა შესაფერი მხნეობდა და გამრჯელობა. წავიდა ის დრო: დაჩლუნგდა ხმალი, გაუქმდა ვაჟკაცობა, ეხლა ხმალი თაროზე უნდა შევდვათ, აღარაფრის მაქნისია; ეხლა ან ადლი უნდა გვეჭიროს ხელში, ან გუთანი, ან ჩარხი ქარხნისა, ან მართულები მანქანისა. ეხლა ვაჟკაცობა ომისა კი არ უნდა, რომ სისხლსა ჰღვრიდეს, ვაჟკაცობა უნდა შრომისა, რომ ოფლი ჰღვაროს. კიდევ ვიტყვით, ქვეყანა ეხლა იმისია, ვინც ირჯება და ვინც იცის წესი და ხერხი გარ-

ჯისა, ვინც უფრო უფრთხილდება ნაშრომს, ვინც იზოგავს ნაღვაწს. **დღეს მძლეთა მძლეა მარტო ის, ვინც მცველია და ბეჯითი სულით და ხორცითა, ცოდნითა და მარჯვენითა. გვჭირს-კი დღეს რომელიმე ეს დროთა შესაფერი სიკეთე?**

რა გითხრათ? რით გაგახაროთ?

ხმლიანმა მტერმა ვერ დაგვათმობინა, ვერ წაგვართვა ჩვენი მიწა-წყალი, ჩვენი ქვეყანა. ხმლიანს მტერს გავუძელით, გადავრჩით, ქვეყანა და სახელი შევინახეთ, სახსენებელი არ ამოვიკვეთეთ, შევირჩინეთ, საქოლავი არავის ავაგებინეთ. **ხმლით მოსეულმა ვერა დაგვაკლო-რა – შრომით და გარჯით, ცოდნით და ხერხით მოსული კი თან გაგვიტანს, ფეხ-ქვეშიდან მიწას გამოგვაცლის, სახელს გაგვიქრობს, გაგვწყვეტს.** სახსენებელი ქართველისა ამოიკვეთება და ჩვენს მშვენიერს ქვეყანას, როგორც უპატრონო საყდარს, სხვანი დაეპატრონებიან. **შრომასა და გარჯას, ცოდნასა და ხერხს ვერავინ-ღა გაუძლებს, თუ შრომა და გარჯა, ცოდნა და ხერხი წინ არ მივაგებეთ, წინ არ დავახვედრეთ, წინ არ დავუყენეთ.** ვართ კი ყოველ ამისთვის მზად? ან გვეტყობა რაშიმე, რომ ყოველივე ეს ვიცით და ვემზადებით?..

რა გითხრათ? რით გაგახაროთ?

ახლაც ომია, ომია, სისხლის ღვრისა კი არა, ოფლის ღვრისა, ომი უსისხლო, მშვიდობიანი, წყნარი. ამ ომმა არც ბუკი იცის, არც ნაღარა. უბუკ-ნაღაროდ სთესავს, უბუკ-ნაღაროდ მკის. კოკისებურ შხაპუნა ნიაღვარს კი არ ჰგავს, რომ მთა და ბარი თან წაიღოს, მოარღვიოს, მოღაროს და მოგრაგნოს, „მდუმარე წვიმისაებრ ნაყოფის გამომცემელია". არც რბევა იცის, არც ძარცვა. ეს მის ბუნებაში არა სწერია, თუ თვითონ ადამიანმა გესლი ულმობელის სიხარბისა შიგ არ ჩააწვეთა, ბუნება არ მოუწამლა, არ მოუშხამა. ეს ომი შრომისაა, და ვითარცა შრომა - პატიოსანია, ნამუსიანია და ისეთივე თავმოსაწონებელი, თავ-გამოსაჩენი, როგორც უწინ თოფისა და ხმლის ომი იყო. ვაჟკაცობა ამისთანა ომში ბევრით წინ არის სისხლის ომის ვაჟკაცობაზე. **ვაჟკაც გულადზე მშრომელი სამის გაფრენით მეტიაო**, – იტყოდა გლეხკაცი თავისებურად ზედგამოჭრით, თუ მართალს ათქმევინებთ. რა გლეხკაცი, თითონ დღევანდელი დღე ამას გვეუბნება, ამას ჰღაღადებს და ჩვენ გვესმის კი ეს ღაღადი? ვაი რომ არა.

მაშ რა გითხრათ, რით გაგახაროთ?

არ ვიცით – რანი ვყოფილვართ, არ ვხედავთ - რანი ვართ, ვერ გამოგვისახია – რანი ვიქნებით. ყურებში ბამბა გვაქვს დაცული და თვალებზე ხელი აგვიფარებია. არც არაფერს ვხედავთ, არც არაფერი გვესმის. უზარმაზარი თხრილია ჩვენ, ქართველების წინ და აინუშიაც არ მოგვდის. ამ თხრილის პირას ვდგევართ და საკმაოა ხელი გვკრან – და შინ გადავიჩეხებით დედაბუდიანად. ორბი, არწივიც კი ველარ გვიპოვის, ველარ დასწვდება ჩვენს ძვლებს, რომ გამოხრან, გამოსწიწკნონ, ისეთი ღრმაა ეს თხრილი, ისეთი უძირო.

ვდგავართ და უღონოდა ვბზუით „მე ვარ და ჩემი ნაბადიო" და ამ ბზუილიდან არა გამოდის-რა.

იქნება იმიტომ, რომ ყველა ბუზი კი ბზუის, ფუტკართან კი ყველა ტყუის.

ახალო წელიწადო, თუ რამ შეგიძლიან, თვალი აგვიხილე, ყურებიდან ბამბა გამოგვაცალე, ფუტკრისგან გვასწავლე დროთა შესაფერი სამამაცო ზნენია, რომ ჩვენმა შემდეგმა მაინც აღარა სთქვას: რა გითხრათ? რით გაგახაროთ?

1897 წ. 31 დეკემბერი

განათლების რეფორმა

ილია ჭავჭავაძე ხშირად ხაზს უსვამდა ცოდნის მნიშვნელობას და განათლების როლს, როგორც ეფექტურ იარაღს ქვეყნის წინსვლისთვის. მისი შეხედულებით, ქართველებმა უნდა იბრძოლონ არა ხმლით, არამედ ცოდნითა და გონიერებით, რათა წარმატებით შეებრძოლონ უხმლოდ მოსულ მტერს.

მან მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა საქართველოს განათლების სისტემის განვითარებაში. მისი საქმიანობა მოიცავდა ახალი სკოლებისა და სასწავლო დაწესებულებების დაარსებას, სადაც განათლება თანამედროვე მეთოდებით მიმდინარეობდა. ილია აქტიურად იბრძოდა ქართული ენისა და კულტურის შენარჩუნებისთვის, რაც განათლების სისტემის რეფორმის საფუძვლად მიაჩნდა. მისი ინიციატივით, შეიქმნა ქართული გიმნაზიები და უნივერსიტეტები, რომლებიც მიზნად ისახავდნენ ეროვნული იდენტობის გაძლიერებასა და ევროპული განათლების სტანდარტების დანერგვას. ილია ჭავჭავაძის ხედვა იყო განათლების ხელმისაწვდომობის გაზრდა და განათლების ხარისხის გაუმჯობესება, რაც მომავალი თაობების წარმატებასა და ქვეყნის პროგრესს უზრუნველყოფდა.

ეს იყო საუკუნეზე მეტი ხნის წინ წლის წინ. როგორია დღეს საქართველოში განათლების რეფორმის მდგომარეობა?

დღეს, საქართველოს განათლების რეფორმა ხშირად აღიქმება როგორც დარგის უკუსვლა. ექსპერტები და დიპლომატიური კორპუსი აღნიშნავენ, რომ დაგეგმილი ცვლილებები, რომლებიც ეწინააღმდეგება ბოლონიის პროცესის პრინციპებს, საფრთხეს უქმნის უნივერსიტეტების ავტონომიას და ქვეყნის ევროპულ საგანმანათლებლო სივრცეში ინტეგრაციას.

ექსპერტების შეფასებები

განათლების ექსპერტი სიმონ ჯანაშია აღნიშნავს, რომ პრემიერ-მინისტრის მიერ შემოთავაზებული რეფორმა უფრო პოლიტიკური ინსტრუმენტია, ვიდრე ხარისხის გაუმჯობესებისკენ მიმართული ნაბიჯი. მისი თქმით, რეფორმა ემსახურება აკადემიურ დაწესებულებებზე პოლიტიკური კონტროლის გაზრდას და კრიტიკული აზრის ჩახშობას.

მნიშვნელოვანია ისიც, რომ განათლების რეფორმის მომზადებაზე ძირითადად მუშაობენ ყოფილი ძალოვანი და სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურების წარმომადგენლები.

საერთაშორისო შეშფოთება

ავსტრიის, გერმანიის, პოლონეთის და სლოვაკეთის რექტორთა კონფერენციები ღრმა შეშფოთებას გამოთქვამენ. მათი შეფასებით, რეფორმა ეწინააღმდეგება ევროპულ სტანდარტებს და მიზნად ისახავს უმაღლესი განათლების სისტემის პოლიტიკურ კონტროლს.

ბოლონიის პროცესის პრინციპების დარღვევა*

ბოლონიის პროცესის წევრი საქართველო ვალდებულია დაიცვას ევროპული სტანდარტები. თუმცა, ახალი კონცეფცია ეწინააღმდეგება ამ ვალდებულებებს, რაც საფრთხეს უქმნის ქვეყნის განათლების სისტემის მომავალს.

საქართველოს განათლების რეფორმა, რომელიც საზოგადოებამ „დეფორმად" მონათლა, აღიქმება როგორც პოლიტიკური კონსოლიდაციის ინსტრუმენტი. საერთაშორისო საზოგადოება მოუწოდებს საქართველოს მთავრობას, უარი თქვას ამ კონცეფციაზე და დაიცვას აკადემიური თავისუფლება და უნივერსიტეტების ავტონომია.

*** ბოლონიის პროცესი** – ევროპის ქვეყნების განათლების სისტემების დაახლოებისა და ჰარმონიზაციის პროცესი, რომელიც მიზნად ისახავს ერთიანი ევროპული სივრცის შექმნას უმაღლესი განათლებისათვის. მისი მიზანი არის ევროპის მოქალაქეთა დასაქმებისა და მობილობის გაძლიერება და ევროპული უმაღლესი განათლების საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის გაზრდა. ბოლონიის პროცესის ქარტიას მსოფლიოს 382 უნივერსიტეტი აწერს ხელს.

ბოლონიის პროცესს საქართველო 2005 წლის მაისში შეუერთდა.

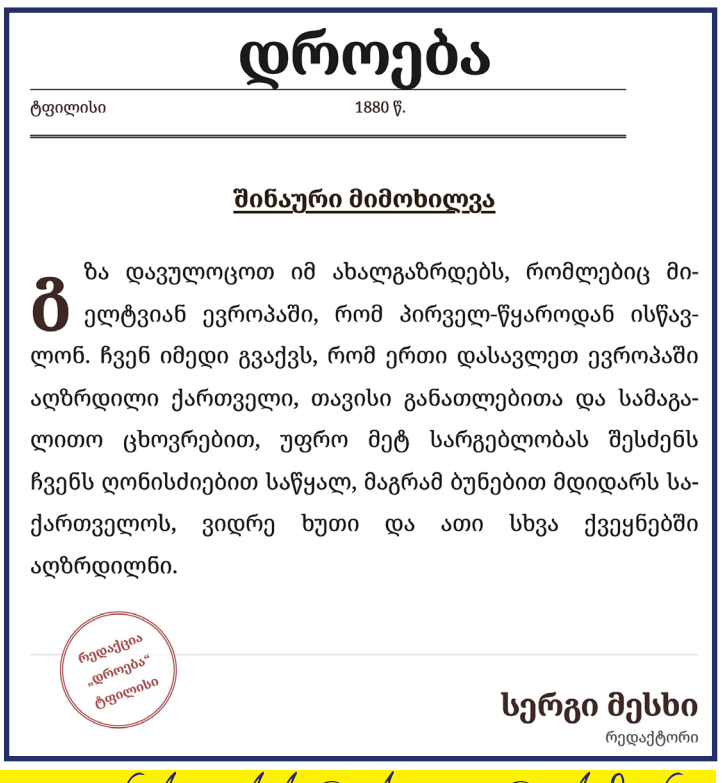

დროება

ტფილისი 1880 წ.

შინაური მიმოხილვა

ვზა დავულოცოთ იმ ახალგაზრდებს, რომლებიც მიელტვიან ევროპაში, რომ პირველ-წყაროდან ისწავლონ. ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ ერთი დასავლეთ ევროპაში აღზრდილი ქართველი, თავისი განათლებითა და სამაგალითო ცხოვრებით, უფრო მეტ სარგებლობას შესძენს ჩვენს ღონისძიებით საწყალ, მაგრამ ბუნებით მდიდარს საქართველოს, ვიდრე ხუთი და ათი სხვა ქვეყნებში აღზრდილნი.

რედაქცია „დროება" ტფილისი

სერგი მესხი
რედაქტორი

„მხოლოდ იმაში ამ ადამიანებმა ალბოლოდ, რაც ნებავს ის